อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของศาสนาพุทธและคริสต์ในภาษาไทย

Conceptual metaphors of Buddhism and Christianity in Thai

ธนัฏฐากุล พรทิพยพานิช[1]

Thanatthakul Phornthipphayaphanit[2]

(Received: 28 June 2022; Revised: 28 August 2022; Accepted: 14 November 2022)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบมโนทัศน์และถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์ของศาสนาพุทธและคริสต์ในภาษาไทย โดยศึกษาจากถ้อยคำอุปลักษณ์ที่ปรากฏในงานเขียนทางวิชาการ งานเขียนกึ่งวิชาการ เรื่องแต่ง หนังสือพิมพ์ และเบ็ดเตล็ดในคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติของภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ ผลการวิจัยพบว่า อุปลักษณ์ศาสนาพุทธและคริสต์สามารถจำแนกเป็น 2 มโนทัศน์หลัก ได้แก่ [ศาสนา คือ สิ่งมีชีวิต] และ [ศาสนา คือ สิ่งที่ไม่มีชีวิต] ทั้งนี้ ศาสนาพุทธและคริสต์มีอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ย่อยที่เหมือนกัน 5 มโนทัศน์ ได้แก่ [ศาสนา คือ แบบเรียน] [ศาสนา คือ สิ่งปลูกสร้าง] [ศาสนา คือ สถานที่ปิดล้อม] [ศาสนา คือ ครู] และ [ศาสนา คือ ผู้มีอำนาจ] ส่วนอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ย่อยที่แตกต่างกันของทั้งสองศาสนาคือ [ศาสนาพุทธ คือ ผู้ช่วยเหลือ] และ [ศาสนาพุทธ คือ พืช] ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า คนไทยมองศาสนาพุทธแตกต่างจากศาสนาคริสต์ กล่าวคือ ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่พึ่งพาได้ แต่ในอีกแง่หนึ่งก็เป็นศาสนาที่ต้องได้รับการทำนุบำรุงให้ดำรงอยู่ต่อไปเช่นกัน

คำสำคัญ: อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ อรรถศาสตร์ปริชาน ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนา

Abstract

The purposes of this study are to analyze and compare the conceptual metaphors of Buddhism and Christianity in Thai. The metaphorical expressions were collected from academic writing, non-academic writing, fiction, newspaper, and miscellany of the Thai National Corpus, Department of Linguistics, Faculty of Arts, Chulalongkorn University. The analysis is based on conceptual metaphor theory. The results of the study found that the main conceptual metaphors of Buddhism and Christianity in Thai can be divided into two concepts (i) [RELIGION IS ANIMATE] and (ii) [RELIGION IS INANIMATE]. In addition, Buddhism and Christianity share the same five sub-conceptual metaphors: [RELIGION IS TEXTBOOK], [RELIGION IS BUILDING], [RELIGION IS CONTAINER], [RELIGION IS TEACHER], and [RELIGION IS AUTHORITY].

[1] ดร. ภาควิชาวิทยาการภาษาและวัฒนธรรม คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

[2] Dr., Department of Language Sciences and Cultures, Faculty of Liberal Arts and Science, Kasetsart University, Kamphaengsaen Campus

Besides, the different sub-conceptual metaphors of the two religions are [BUDDHISM IS HELPER] and [BUDDHISM IS PLANT] which reflect that Thai people view Buddhism differently from Christianity, namely Buddhism is a dependable religion. On the other hand, it is a religion that must be sustained.

Keywords: Conceptual Metaphors, Cognitive Linguistics, Buddhism, Christianity, Religion

บทนำ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายของคำว่า “ศาสนา” ไว้ว่า “ศาสนา” หมายถึง “ลัทธิความเชื่อถือของมนุษย์อันมีหลัก คือแสดงกำเนิดและความสิ้นสุดของโลกเป็นต้น อันเป็นไปในฝ่ายปรมัตถ์ประการหนึ่ง แสดงหลักธรรมเกี่ยวกับบุญบาปอันเป็นไปในฝ่ายศีลธรรมประการหนึ่ง พร้อมทั้งลัทธิพิธีที่กระทำตามความเห็นหรือตามคำสั่งสอนในความเชื่อถือนั้น ๆ” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 1142) นอกจากนี้ ศาสนายังหมายถึง ที่รวมแห่งความเคารพนับถืออันสูงส่ง ที่พึ่งทางจิตใจของมนุษย์ และคำสั่งสอน เป็นหลักการอันถูกต้องและสอดคล้องกับกฎจักรวาลที่พระศาสดาค้นพบ และสั่งสอนไว้ให้คนปฏิบัติตาม เพื่อจะได้ดำรงชีพอยู่อย่างเป็นสุขในโลกนี้ และเมื่อตายไปแล้วก็จะได้บรรลุถึงฝั่งโลกุตรอันเป็นนิรันดร ดังนั้นศาสนาจึงเน้นความรู้และการปฏิบัติด้วยตนเองมากกว่าอย่างอื่น ซึ่งความหมายนี้ใช้กับศาสนาทางตะวันออก อาทิ ศาสนาพุทธ ส่วนอีกความหมายหนึ่งที่ใช้กับศาสนาทางตะวันตก อาทิ ศาสนาคริสต์ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้า การปฏิบัติของศาสนิกชนเป็นการเอาใจใส่และรับใช้เทพเจ้าด้วยวิธีการต่าง ๆ (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2541; แสง จันทร์งาม, 2542)

อย่างไรก็ตาม “ศาสนา” ที่คนทั่วไปนับว่าเป็น “ของสูง” เป็นสิ่งซึ่งควรค่าแก่การเคารพบูชา น่าเลื่อมใส และน่าเชื่อถือศรัทธานั้น ถูกนำมากล่าวถึงในเชิงเปรียบเทียบอยู่บ่อยครั้ง ดังข้อความตัวอย่างที่เกิดขึ้นทั้งในชีวิตประจำวัน และที่ถูกรวบรวมไว้ในคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ ต่อไปนี้ “ศาสนาพุทธสอนว่าดื่มสุรานั้นไม่ดี” “เรื่องโลกเป็นดาวที่หมุนรอบดวงอาทิตย์เหมือนดาวอื่น ๆ ของโคเปอร์นิคัสนี้ไปตรงกับคำสอนของคริสต์ศาสนา” หรือ “ท่านส่งเสริมให้พนักงานทุกคนศึกษาศาสนาพุทธ” จากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ผู้ใช้ภาษาไทยใช้คำว่า “สอน” “คำสอน” และ “ศึกษา” กับคำว่า “ศาสนา” ทำให้เห็นมโนทัศน์ต่าง ๆ ที่ผู้ใช้ภาษาไทยมีต่อศาสนา กล่าวคือ คำว่า “สอน” หมายถึง บอกวิชาความรู้ให้ ซึ่งครูเป็นผู้ทำหน้าที่นั้น และคำสอน หมายถึง บทเรียนที่กำหนดให้เรียนโดยครู เมื่อผู้ใช้ภาษาไทยใช้คำว่า “สอน” และ “คำสอน” กับศาสนา จึงสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ใช้ภาษามีมโนทัศน์ว่า “ศาสนา” มีคุณสมบัติบางประการที่เหมือนกันกับครู ส่วนคำว่า “ศึกษา” ที่หมายถึง การเล่าเรียน ฝึกให้เกิดความรู้ ความเข้าใจจนเป็นหรือมีความชำนาญนั้น เมื่อนำมาใช้กับคำว่า “ศาสนา” จึงสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ใช้ภาษาไทยมีมโนทัศน์ว่า ศาสนาเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจเหมือนกันกับแบบเรียน

ทั้งนี้ จากตัวอย่างการใช้ภาษาของผู้ใช้ภาษาไทยข้างต้น ผู้วิจัยจึงเกิดคำถามว่า “ศาสนา” ที่ได้ชื่อว่าเป็น “ของสูง” และเป็นนามธรรมนั้น จะถูกนำมาเปรียบเทียบกับสิ่งที่เป็นรูปธรรมในลักษณะใดในการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันของคนไทย โดยเก็บข้อมูลภาษาจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus) ของภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งรวบรวมข้อมูลภาษาที่ผู้ใช้ภาษาไทยใช้จริงจากงานเขียนทางวิชาการ (Academic) งานเขียนกึ่งวิชาการ (Non-Academic) เรื่องแต่ง (Fiction) หนังสือพิมพ์ (Newspaper) และเบ็ดเตล็ด (Miscellany) เพื่อให้ได้ข้อมูลภาษาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย

ผู้วิจัยพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ได้แก่ งานวิจัยเรื่องอุปลักษณ์เกี่ยวกับชีวิตในหนังสือธรรมะของปิยภรณ์ อบแพทย์ (2542) ที่ศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์เกี่ยวกับชีวิตในหนังสือธรรมะและวิเคราะห์หน้าที่ของอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับชีวิตในหนังสือธรรมะ การศึกษาวิเคราะห์อุปลักษณ์ในหนังสือพระปฐมสมโพธิตามแนวภาษาศาสตร์ปริชานของ พระมหาธิติ อนุภทฺโท (2553) งานวิจัยเรื่องอุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะของยมลภัทร ภัทรคุปต์ (2553) งานวิจัยเรื่องอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับความตายในภาษาไทยของนันทนา วงษ์ไทย (2555) งานวิจัยเรื่องกิเลส: การศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ในภาษาไทยของวุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ (2555) และงานวิจัยเรื่องกรรม : อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ที่สะท้อนความเชื่อในสังคมไทยของเอกพล ดวงศรี (2561) ทั้งนี้ งานวิจัยเรื่องอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของศาสนาเท่าที่สืบค้นมายังมีจำนวนน้อย และยังไม่มีการศึกษาเรื่องอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของคำว่า “ศาสนา” ในภาษาไทยโดยตรง

งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบมโนทัศน์และถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์ของของศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ในภาษาไทย เนื่องจากทั้งสองศาสนามีพื้นฐานความเชื่อที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ไม่เชื่อว่ามีพระเจ้า (อเทวนิยม) ดังนั้น ผู้ที่เชื่อในศาสนาพุทธจะถูกสอนให้พึ่งพาตนเองตามหลักธรรมที่ว่า “อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ” ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตชาวพุทธนั้นล้วนเป็นผลมาจากกรรม (ปิยภรณ์ อบแพทย์, 2542) และกรรมเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง มนุษย์จะได้รับผลของการกระทำนั้นอย่างแน่นอน ไม่สามารถต่อต้านได้ (เอกพล ดวงศรี, 2561) ในขณะที่ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาที่เชื่อในพระเจ้าสูงสุดเพียงองค์เดียว (เอกเทวนิยม) ผู้ที่เชื่อในศาสนาคริสต์จึงจะต้องพึ่งพาพระเจ้า เพราะพระเจ้าเป็นผู้ช่วยให้รอด เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตของชาวคริสต์นั้นเกิดจากพระเจ้าที่ดลใจ ชี้ทางให้กระทำ หรือพระเจ้าวางแผนเหตุการณ์ทั้งหมดไว้แล้ว ดังในข้อพระคัมภีร์เยเรมีย์ บทที่ 29 ข้อที่ 11 ที่ว่า “พระยาห์เวห์ตรัสว่า เพราะเรารู้แผนงานที่เรามีไว้สำหรับพวกเจ้า เป็นแผนงานเพื่อสวัสดิภาพ ไม่ใช่เพื่อทำร้ายเจ้า เพื่อจะให้อนาคตและความหวังแก่เจ้า”

จากความแตกต่างทางความเชื่อของทั้งสองศาสนานี้ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะวิเคราะห์และเปรียบเทียบมโนทัศน์และถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์ของศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ ซึ่งงานวิจัย

นี้จะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรทางศาสนาที่จะได้ทราบแนวโน้มมุมมองของคนไทยที่มีต่อศาสนา และสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กรทางศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์มโนทัศน์และถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์ของของศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ในภาษาไทย

2. เพื่อเปรียบเทียบมโนทัศน์ของของศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ในภาษาไทย

นิยามศัพท์สำคัญ

1. วงความหมายต้นทาง (Source Domain) หมายถึง ความหมายเดิมก่อนที่จะนำไปใช้ในการเปรียบเทียบ ซึ่งเป็นความหมายประจำคำ มักเป็นสิ่งที่เป็นรูปธรรม สามารถจับต้องได้มากกว่าวงความหมายปลายทาง (Claudi & Heine, 1986; Lakoff & Turner, 1989; Ungerer & Schmid, 1996; Kövecses, 2010)

2. วงความหมายปลายทาง (Target Domain) หมายถึง ความหมายใหม่ที่ต้องการสื่อ มักเป็นสิ่งที่เป็นนามธรรมมากกว่าวงความหมายต้นทาง มักจะไม่มีรูปร่าง และยากต่อการอธิบายและทำความเข้าใจ (Claudi & Heine, 1986; Lakoff & Turner, 1989; Ungerer & Schmid, 1996; Kövecses, 2010)

3. สถานที่ปิดล้อม [CONTAINER] หมายถึง วงความหมายที่เกี่ยวกับพื้นที่ปิดล้อม พื้นที่บรรจุ หรือภาชนะต่าง ๆ ที่มีขอบเขตชัดเจน ซึ่งสามารถบรรจุ รองรับ เก็บกัก เต็มเติม หรือบรรทุกสิ่งต่าง ๆ ได้ (ปาลิตา ผลประดับเพ็ชร์, 2559)

4. สิ่งปลูกสร้าง [BUILDING] หมายถึง วงความหมายที่เกี่ยวกับสิ่งที่สามารถสร้างได้ ทำให้เกิดขึ้นได้ และออกแบบได้ (ศิระวัสฐ์ กาวิละนันท์, 2562)

แนวคิดที่ใช้ในการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. **แนวคิดทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์** (Conceptual Metaphor)

ทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (Conceptual Metaphor) โดย Lakoff & Johnson (1980) เชื่อว่าการใช้ภาษาด้วยอุปลักษณ์นั้นสะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิดของมนุษย์ที่มีการเปรียบเทียบอยู่ตลอดเวลา เพราะระบบมโนทัศน์ของเราเป็นระบบที่เป็นการเปรียบเทียบ ซึ่งเราใช้มโนทัศน์หนึ่งเพื่อทำความเข้าใจอีกมโนทัศน์หนึ่ง ทำให้เกิดการใช้ภาษาในเชิงเปรียบเทียบในชีวิตประจำวันของเรา

Kövecses (2010) กล่าวว่า การถ่ายโยงความหมายจะมีโครงสร้างเป็น A IS B. เช่น LOVE IS JOURNEY (ความรักคือการเดินทาง) ARGUMENT IS WAR (การโต้แย้งคือสงคราม) ซึ่งจะเขียนด้วยตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด ทั้งนี้ A คือ วงความหมายปลายทาง (Target Domain) ส่วน B คือ วงความหมายต้นทาง (Source Domain) โครงสร้างนี้ได้มาจากการวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณ์ โดยกระบวนการของอุปลักษณ์

เชิงมโนทัศน์คือการทำความเข้าใจวงความหมายปลายทาง (Target Domain) หรือสิ่งที่ถูกเปรียบจากวงความหมายต้นทาง (Source Domain) หรือแบบเปรียบ ซึ่งเป็นมีความเป็นรูปธรรมมากกว่า เป็นประสบการณ์ที่รับรู้ได้ง่ายกว่า เราจึงนำมาเปรียบเทียบให้เข้าใจวงความหมายปลายทาง (Target Domain) ที่เป็นนามธรรมมากกว่าได้

กระบวนการการถ่ายโยงความหมายของอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์นั้นเป็นแบบทิศทางเดียวคือจากวงความหมายต้นทาง (Source Domain) ไปหาวงความหมายปลายทาง (Target Domain) เสมอ และจะต้องไม่มีการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ลักษณะการถ่ายโยงจากวงความหมายต้นทาง (Source Domain) ไปหาวงความหมายปลายทาง (Target Domain) ยังต้องคงความเป็นต้นทาง (Source Domain) เอาไว้เสมอด้วย ดังยกตัวอย่าง [ความรัก คือ การเดินทาง] (Evan & Green, 2006) ต่อไปนี้

วงความหมายต้นทาง		**วงความหมายปลายทาง**
[การเดินทาง]		**[ความรัก]**
ผู้เดินทาง	→	คู่รัก
ยานพาหนะ	→	ความสัมพันธ์
การเดินทาง	→	เหตุการณ์ต่าง ๆ ในความสัมพันธ์
ระยะทาง	→	ระยะเวลาที่มีความสัมพันธ์
อุปสรรคในการเดินทาง	→	ปัญหาในความสัมพันธ์
การตัดสินใจเกี่ยวกับทิศทาง	→	การตัดสินใจในความสัมพันธ์

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า วงความหมายต้นทางคือ การเดินทางและองค์ประกอบของการเดินทางที่เป็นรูปธรรมมากกว่าหรือเป็นประสบการณ์ที่เข้าใจได้ง่ายกว่ามาอธิบายวงความหมายปลายทาง คือ ความรัก ที่เป็นนามธรรมมากกว่าหรือเป็นประสบการณ์ที่ทำความเข้าใจได้ยากกว่าวงความหมายต้นทาง

2. งานวิจัยเรื่องอุปลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

งานวิจัยเรื่องอุปลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ได้แก่ งานวิจัยเรื่อง อุปลักษณ์เกี่ยวกับชีวิตในหนังสือธรรมะของ ปิยภรณ์ อบแพทย์ (2542) ที่ศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์เกี่ยวกับชีวิตในหนังสือธรรมะและวิเคราะห์หน้าที่ของอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับชีวิตในหนังสือธรรมะ โดยเก็บข้อมูลจากผลงานหนังสือธรรมะของพระธรรมาจารย์ 6 ท่าน จำนวนทั้งสิ้น 60 เล่ม ผลการศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์เกี่ยวกับชีวิตในหนังสือธรรมะพบว่า สามารถสะท้อนอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับชีวิต 15 มโนทัศน์ ได้แก่ [ชีวิต คือ การเดินทาง] [ชีวิต คือ การต่อสู้/สงคราม] [ชีวิต คือทรัพยากร] [ชีวิต คือ ธุรกิจ] [ชีวิต คือ ภาชนะ/สิ่งปิดล้อม] [ชีวิต คือ สิ่งที่ไม่คงทน] [ชีวิต คือ การศึกษา] [ชีวิต คือ ต้นไม้] [ชีวิต คือ ละคร] [ชีวิต คือ กีฬา] [ชีวิต คือ สิ่งปลูกสร้าง] [ชีวิต คือ แสงเทียน/แสงตะเกียง] [ชีวิต คือ สัตว์ไม่เชื่อง] [ชีวิต คือ สิ่งที่มีปริมาณ/

ความยาว] และ [ชีวิต คือ สิ่งที่ต้องขัดแต่งเพิ่ม] ซึ่งอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นมุมมองเกี่ยวกับชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการดำเนินงานวิจัย การจำแนกวงความหมาย และการนิยามวงความหมาย โดยเฉพาะการจำแนกวงความหมาย สถานที่ปิดล้อม ออกจากวงความหมาย สิ่งปลูกสร้าง จากงานวิจัยนี้

ส่วนงานวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์อุปลักษณ์ในหนังสือพระปฐมสมโพธิตามแนวภาษาศาสตร์ปริชานของพระมหาธิติ อนุภทฺโท (2553) นั้น ผลการศึกษาพบว่า อุปลักษณ์ที่ปรากฏในหนังสือพระปฐมสมโพธิมีทั้งหมด 9 ประเภท ได้แก่ อุปลักษณ์มนุษย์ อุปลักษณ์สัตว์ อุปลักษณ์พืช อุปลักษณ์วัตถุ อุปลักษณ์สิ่งก่อสร้าง อุปลักษณ์อาการ อุปลักษณ์สงคราม อุปลักษณ์ธรรมชาติ และอุปลักษณ์เหนือธรรมชาติ จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า อุปลักษณ์มีพื้นฐานมาจากประสบการณ์ทางร่างกาย การรับรู้ทางประสาทสัมผัสสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงประสบการณ์เรียนรู้ทางธรรม สังคม และวัฒนธรรมด้วย

ต่อมาเป็นงานวิจัยเรื่อง อุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะของยมลภัทร ภัทรคุปต์ (2553) ที่ศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์เกี่ยวกับความตายในหนังสือธรรมะจำนวน 21 เล่ม ซึ่งแต่งโดยพระธรรมาจารย์ไทย งานวิจัยนี้พบถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์เกี่ยวกับความตายทั้งหมด 17 มโนทัศน์ ได้แก่ [ความตาย คือ การเดินทาง] [ความตาย คือ ข้าศึก-ศัตรู] [ความตาย คือ การดับของไฟและ/หรือแสงสว่าง] [ความตาย คือ วัตถุ] [ความตาย คือ การศึกษา] [ความตาย คือ การแตกของสิ่งที่เปราะบาง] [ความตาย คือ การสูญเสียสิ่งมีค่า] [ความตาย คือ การลงสู่เบื้อง-ล่าง] [ความตาย คือ ภัยพิบัติ] [ความตาย คือ มิตร] [ความตาย คือ การชดใช้หนี้หรือการคืน] [ความตาย คือ การพังของบ้าน] [ความตาย คือ เพชฌฆาต] [ความตาย คือ การตายของพืช] [ความตาย คือ สัตว์ร้าย] [ความตาย คือ การนอน] และ [ความตาย คือ การปิดฉาก] ทั้งนี้ อุปลักษณ์ที่พบสามารถสะท้อนมุมมองได้ 4 ประการ คือ 1) มนุษย์ไม่ได้เป็นอมตะ 2) ชีวิตและความตายไม่ใช่สิ่งที่ตรงข้ามกัน 3) ทุกคนควรเชื่อถือศรัทธาหันมาศึกษาธรรมะปฏิบัติธรรม และ 4) ความตายไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัวเสมอไป

งานวิจัยเรื่อง อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับความตายในภาษาไทยของนันทนา วงษ์ไทย (2555) ที่ศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์เกี่ยวกับความตาย โดยเก็บข้อมูลจากหนังสืออนุสรณ์ฌาปนกิจศพที่ตีพิมพ์ระหว่างปีพ.ศ.2521-2550 ซึ่งพบถ้อยคำอุปลักษณ์สะท้อนมโนทัศน์เกี่ยวกับความตายในภาษาไทย 8 มโนทัศน์ ได้แก่ [ความตาย คือ การเดินทาง] [ความตาย คือ การสิ้นสุดของสิ่งที่ดำเนินอยู่] [ความตาย คือ การพักผ่อน] [ความตาย คือ การดับของไฟ/แสงสว่าง] [ความตาย คือ การหลุดพ้น] [ความตาย คือ การปิดฉากการแสดง] [ความตาย คือ การพ่ายแพ้] และ [ความตาย คือ ความสุข] ที่สะท้อนแนวคิดของคนไทยว่ามีความเชื่อเรื่องการตายที่เกี่ยวพันกับศาสนา ทั้งนี้จากงานวิจัยของ พระมหาธิติ อนุภทฺโท (2553) ยมลภัทร ภัทรคุปต์ (2553) และนันทนา วงษ์ไทย (2555) ข้างต้น ทำให้ได้เห็นมุมมองความคิด ทัศนคติ และแนวทางการเปรียบเทียบที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธได้อย่างชัดเจน

ในปีเดียวกันนั้นมีงานวิจัยเรื่อง กิเลส: การศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ในภาษาไทยของวุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ (2555) ที่ศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์เกี่ยวกับกิเลส โดยเก็บข้อมูลจากงานเขียนทางวิชาการ (Academic) งานเขียนกึ่งวิชาการ (Non-Academic) เรื่องแต่ง (Fiction) หนังสือพิมพ์ (Newspaper) และเบ็ดเตล็ด (Miscellany) ในคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus) ของภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งพบถ้อยคำอุปลักษณ์สะท้อนมโนทัศน์เกี่ยวกับกิเลสในภาษาไทยทั้งหมด 9 มโนทัศน์ ได้แก่ [กิเลส คือ สิ่งมีชีวิต] [กิเลส คือ วัตถุสิ่งของ] [กิเลส คือ ศัตรู] [กิเลส คือ สิ่งสกปรก] [กิเลศ คือ สิ่งล่อตาล่อใจ] [กิเลส คือ ไฟ] [กิเลส คือ ความมืดมัว] [กิเลส คือ ของเหลว] และ [กิเลส คือ โรค] ซึ่งมโนทัศน์เหล่านี้สอดคล้องกับความเชื่อทางพุทธศาสนาที่ว่า กิเลสเป็นสาเหตุของการทำให้จิตใจมนุษย์เศร้าหมองและขัดขวางความเจริญทางจิต

ส่วนงานวิจัยเรื่องอุปลักษณ์ความทุกข์ในภาษาไทยของ Eakapont & Wongpinunwatana (2014) ที่ศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์เกี่ยวกับความทุกข์นั้น เก็บข้อมูลจากจากงานเขียนทางวิชาการ (Academic) งานเขียนกึ่งวิชาการ (Non-Academic) เรื่องแต่ง (Fiction) หนังสือพิมพ์ (Newspaper) และเบ็ดเตล็ด (Miscellany) ในคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus) ของภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เช่นเดียวกับงานวิจัยของวุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ (2555) และใช้ข้อมูลจากเว็บบล็อกของไทย 6 แห่งที่เผยแพร่ระหว่างปีพ.ศ.2550-2556 ซึ่งได้แก่ บล็อกแก็งก์ บล็อกกระปุก โอเคเนชั่นบล็อก โกทูโนว์ เด็กดีบล็อก และเอ็ดดูโซนบล็อกด้วย ซึ่งพบถ้อยคำอุปลักษณ์สะท้อนมโนทัศน์ความทุกข์ทั้งหมด 13 มโนทัศน์ ได้แก่ [ความทุกข์ คือ มนุษย์] [ความทุกข์ คือ การต่อสู้] [ความทุกข์ คือ วัตถุสิ่งของ] [ความทุกข์ คือ ธรรมชาติ] [ความทุกข์ คือ โรค] [ความทุกข์ คือ พืช] [ความทุกข์ คือ สสารหรือสิ่งที่มีปริมาณวัดตวง] [ความทุกข์ คือ ไฟ] [ความทุกข์ คือ สิ่งปฏิกูล] [ความทุกข์ คือ สัตว์ร้าย] [ความทุกข์ คือ อาหาร] [ความทุกข์ คือ การเดินทาง] และ [ความทุกข์ คือ สถานที่หรือสิ่งปลูกสร้าง] ซึ่งมโนทัศน์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าความทุกข์เป็นสิ่งไม่ดีที่มนุษย์ควรหลีกห่าง

ต่อมา เอกพล ดวงศรี (2561) ได้ศึกษาเรื่องกรรม : อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ที่สะท้อนความเชื่อในสังคมไทย ซึ่งถ้อยคำอุปลักษณ์ในภาษาไทยที่สะท้อนมโนทัศน์ของคำว่า “กรรม” และศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับกรรมที่สะท้อนจากถ้อยคำอุปลักษณ์ในภาษาไทยตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน โดยเก็บข้อมูลจากเว็บไซต์พันทิพดอตคอมและคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า ถ้อยคำอุปลักษณ์สะท้อนมโนทัศน์กรรมทั้งหมด 8 มโนทัศน์ ได้แก่ [กรรม คือ สิ่งมีชีวิต] [กรรม คือ สิ่งสกปรก] [กรรม คือ หนี้] [กรรม คือ โรค] [กรรม คือ ศัตรู] [กรรม คือ วัตถุสิ่งของ] [กรรม คือ พืช] และ [กรรม คือ พลังธรรมชาติ] ซึ่งมโนทัศน์เหล่านี้สอดคล้องกับความเชื่อทางพุทธศาสนาที่เชื่อว่า กรรมเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง มนุษย์ผู้กระทำกรรมต้องรับผลของกรรมที่ก่อไว้ แต่อย่างไรก็ตามมโนทัศน์เหล่านี้ก็มีความแตกต่างจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน กล่าวคือ คนไทยให้ความหมายของกรรมคลาดเคลื่อนไปในเชิงลบ ทั้งนี้

มโนทัศน์กรรมดังกล่าวสามารถสะท้อนมุมมองของคนไทยที่มีต่อกรรมได้ 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) กรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนไม่พึงปรารถนา 2) กรรมเป็นสิ่งที่มีอยู่จริงและมนุษย์จะได้รับผลของการกระทำนั้นอย่างแน่นอน 3) กรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่สามารถต่อต้านได้ และ 4) การหลุดพ้นจากบ่วงกรรมและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีคือเป้าหมายในชีวิตมนุษย์

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการดำเนินงานวิจัย โดยเฉพาะการเก็บข้อมูลภาษาจากคลังภาษาไทยแห่งชาติจากงานวิจัยของวุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ (2555) Eakapont & Wongpinunwatana (2014) และเอกพล ดวงศรี (2561) นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังศึกษาการเก็บข้อมูลภาษาจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติจากงานวิจัยของศิระวัสฐ์ กาวิละนันท์ (2562) ที่ศึกษาเรื่อง นิสัย: การศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ในคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ ตามแนวอรรถศาสตร์ปริชานและวัจนปฏิบัติศาสตร์ ด้วยเช่นกัน ซึ่งผลการวิจัยพบว่าถ้อยคำอุปลักษณ์สะท้อนมโนทัศน์เกี่ยวกับนิสัยมีทั้งหมด 7 มโนทัศน์ ได้แก่ [นิสัย คือ วัตถุ] [นิสัย คือ สิ่งปลูกสร้าง] [นิสัย คือ พืช] [นิสัย คือ สิ่งปฏิกูล] [นิสัย คือ ปริศนา] [นิสัย คือ แบบเรียน] และ [นิสัย คือ ศัตรู] ซึ่งงานวิจัยนี้ทำให้เข้าใจนิยามของสิ่งปลูกสร้างได้เป็นอย่างดี รวมถึงทำให้เข้าใจวิธีการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างวงความหมายต้นและวงความหมายปลายทางที่เป็นความสัมพันธ์ทางภาษาอีกด้วย และเนื่องจากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นยังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของศาสนาโดยตรงในภาษาไทย ผู้วิจัยจึงศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ในภาษาไทย โดยเก็บข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

แหล่งข้อมูล

งานวิจัยนี้ใช้ข้อมูลภาษาจากงานเขียนทางวิชาการ (Academic) งานเขียนกึ่งวิชาการ (Non-Academic) เรื่องแต่ง (Fiction) หนังสือพิมพ์ (Newspaper) และเบ็ดเตล็ด (Miscellany) ในคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus) ของภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่รวบรวมข้อมูลภาษาไทยไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2531-2560 (ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยค้นหาคำว่า “พุทธ” และ “คริสต์” ในคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus) คำละ 1,000 ข้อมูล รวมเป็น 2,000 ข้อมูล

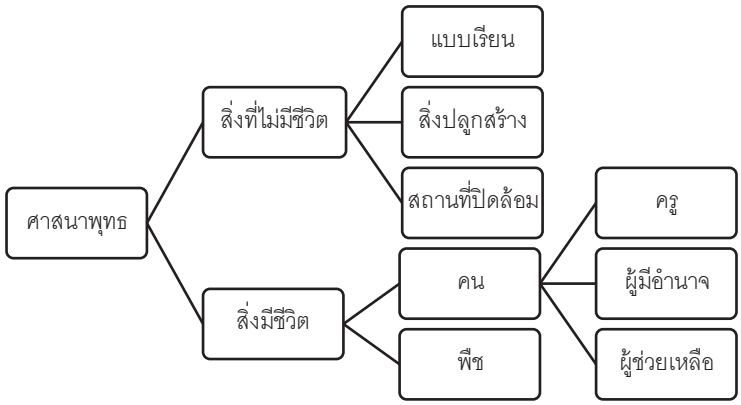
การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลของคำว่า “พุทธ” และ “คริสต์” คำละ 1,000 ข้อมูลแล้วก็นำมาจำแนกถ้อยคำอุปลักษณ์ที่เกี่ยวกับศาสนาทั้งสองศาสนาออกจากถ้อยคำอื่น โดยพิจารณาความเป็นอุปลักษณ์จากการ

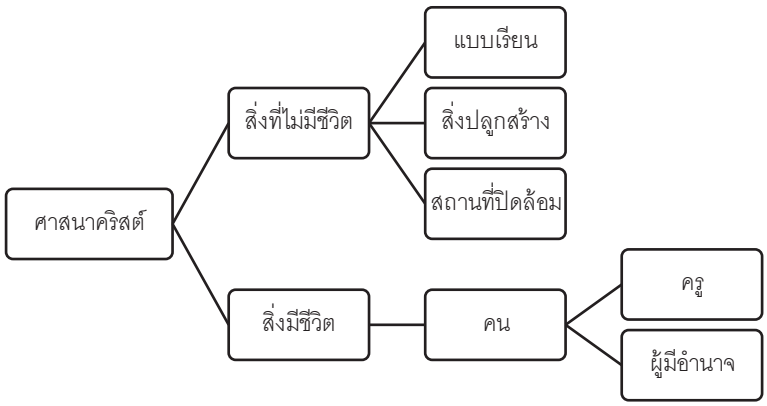
เปรียบเทียบวงความหมายต้นทาง (Source Domain) กับวงความหมายปลายทาง (Target Domain) ซึ่งทั้ง 2 วงความหมายจะต้องไม่อยู่วงมโนทัศน์เดียวกัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาที่มีความถี่ไม่ต่ำกว่า 3 ครั้งมาวิเคราะห์ เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำโครงการนำร่องแล้วพบว่า การใช้ความถี่ของถ้อยคำอุปลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาไม่ต่ำกว่า 3 ครั้งนั้น เป็นจำนวนที่ทำให้ได้ผลการวิจัยที่เหมาะสมและหลากหลาย แล้วจากนั้นจึงจัดกลุ่มมโนทัศน์เพื่อนำมาแสดงการถ่ายโยงความหมายต่อไป

ผลการศึกษา

อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของศาสนาพุทธและคริสต์สามารถแบ่งออกเป็นจำนวนทั้งสิ้น 2 มโนทัศน์หลัก ได้แก่ [ศาสนา คือ สิ่งที่ไม่มีชีวิต] และ [ศาสนา คือ สิ่งมีชีวิต] ดังแผนภาพที่ 1 และ 2 ต่อไปนี้

ภาพที่ 1 อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของศาสนาพุทธ

ภาพที่ 2 อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของศาสนาคริสต์

จากภาพที่ 1 และ 2 จะเห็นได้ว่า อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ย่อยของทั้งศาสนาพุทธและคริสต์มีความคล้ายคลึงกันมาก กล่าวคือ ทั้งสองศาสนามีอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ย่อยที่เหมือนกันถึง 5 มโนทัศน์ย่อย ได้แก่

ในมโนทัศน์หลัก [ศาสนา คือ สิ่งที่ไม่มีชีวิต] ประกอบไปด้วยมโนทัศน์ย่อย 1) [ศาสนา คือ แบบเรียน] 2) [ศาสนา คือ สิ่งปลูกสร้าง] และ 3) [ศาสนา คือ สถานที่ปิดล้อม] และในมโนทัศน์หลัก [ศาสนา คือ สิ่งมีชีวิต] ประกอบไปด้วยมโนทัศน์ย่อย [ศาสนา คือ คน] ซึ่งสามารถแบ่งเป็นมโนทัศน์ย่อยลงไปได้อีกเป็น 4) [ศาสนา คือ ครู] และ 5) [ศาสนา คือ ผู้มีอำนาจ]

ส่วนมโนทัศน์ที่แตกต่างกันของ 2 ศาสนาคือ ภายใต้มโนทัศน์ย่อย [ศาสนา คือ คน] นั้น ในศาสนาพุทธสามารถแบ่งเป็นมโนทัศน์ย่อยลงไปได้อีกเป็น [ศาสนาพุทธ คือ ผู้ช่วยเหลือ] และศาสนาพุทธมีมโนทัศน์ย่อยที่แตกต่างจากศาสนาคริสต์ 1 มโนทัศน์ย่อย กล่าวคือศาสนาพุทธมีมโนทัศน์ย่อยคือ [ศาสนาพุทธ คือ พืช] เพิ่มเข้ามา

จากผลการวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นว่า แม้ว่าศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์จะเป็นศาสนาที่มีพื้นฐานความเชื่อที่แตกต่างกัน แต่ก็มีอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ที่เหมือนกันหลายมโนทัศน์ ผู้วิจัยจึงจะนำเสนอผลการวิจัยโดยอธิบายถึงอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ที่เหมือนกันของทั้งสองศาสนาก่อน โดยใช้มโนทัศน์ว่า [ศาสนา คือ X] แล้วจึงอธิบายมโนทัศน์ที่แตกต่างกัน โดยใช้มโนทัศน์ว่า [ศาสนาพุทธ คือ Y] ตามลำดับ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. มโนทัศน์ที่เหมือนกันของศาสนาพุทธและคริสต์

1.1 **[ศาสนา คือ สิ่งที่ไม่มีชีวิต]** พบถ้อยคำอุปลักษณ์ทั้งหมด 16 ถ้อยคำ ซึ่งผู้ใช้ภาษาไทยเปรียบเทียบศาสนาพุทธและคริสต์ว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต คือศาสนาพุทธและคริสต์เป็นเหมือนสิ่งที่สามารถดำรงอยู่โดยไม่หายใจ ไม่รับประทานอาหาร ไม่สามารถเคลื่อนไหวได้ ไม่เจริญเติบโต และไม่สามารถสืบเผ่าพันธุ์ได้ ดังนั้นจึงปรากฏถ้อยคำอุปลักษณ์ ได้แก่ รับ... รับ...เข้าไป รับ...ไปจาก นำ...ไป นำ...มา (การ)ศึกษา... เรียนรู้... ขอความรู้ทาง... สอน... ผู้ก่อตั้ง... การก่อตั้ง... ทำนุบำรุง... นอก... เข้าไปใส่ใน... รักษาไว้ใน... และ เกิดใน... ซึ่งมีความถี่ทั้งหมด 45 ครั้ง ทั้งนี้ ถ้อยคำอุปลักษณ์ดังกล่าวสามารถจำแนกได้เป็น 3 มโนทัศน์ที่สามารถแสดงกระบวนการถ่ายโยงความหมายได้ ได้แก่ [ศาสนา คือ แบบเรียน] [ศาสนา คือ สิ่งปลูกสร้าง] และ [ศาสนา คือ สถานที่ปิดล้อม] ดังนี้

1.1.1 **[ศาสนา คือ แบบเรียน]** ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์นี้มี 4 ถ้อยคำ ซึ่งผู้ใช้ภาษาไทยเปรียบเทียบศาสนาพุทธและคริสต์ว่าเป็นแบบเรียน เพื่อให้เข้าใจว่า ศาสนาพุทธและคริสต์เป็นเหมือนสิ่งที่มนุษย์ต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจทั้งในเชิงปฏิบัติและทักษะ ดังนั้นจึงปรากฏถ้อยคำอุปลักษณ์ได้แก่ (การ)ศึกษา... เรียนรู้... ขอความรู้ทาง... และ สอน... ดังตัวอย่างต่อไปนี้ (1) ท่านส่งเสริมให้พนักงานทุกคน<u>ศึกษา</u>ศาสนาพุทธ (2) มุ่งที่จะสอนให้ชาวพื้นเมืองได้<u>เรียนรู้</u>เกี่ยวกับศาสนาคริสต์ (3) พระสงฆ์ไทยไป<u>ขอความรู้ทาง</u>ศาสนาคริสต์กับพวกมิชชันนารี (4) ท่านอนุญาตให้คาสแวลไปใช้ห้องในวัดบวรฯ เพื่อ<u>สอน</u>ภาษาและศาสนาคริสต์ ซึ่งสามารถแสดงกระบวนการถ่ายโยงความหมายได้ ดังนี้

วงความหมายต้นทาง [แบบเรียน]		วงความหมายปลายทาง [ศาสนา]
ผู้สอน	→	พระสงฆ์/มิชชันนารี
เนื้อหาในแบบเรียน	→	หลักธรรม/คำสอนทางศาสนา
ผู้เรียน	→	ศาสนิกชน/ผู้ที่นับถือต่างศาสนา

การถ่ายโยงความหมายแสดงให้เห็นว่า ผู้สอน คือ พระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่ศาสนาพุทธ ส่วนมิชชันนารีที่เป็นผู้เผยแผ่หลักธรรมของศาสนาคริสต์ ซึ่งเป็นหน้าที่หลักของนักบวชในทั้งสองศาสนา กล่าวคือ พระสงฆ์มีหน้าที่แนะนำ อบรม ชี้แจงให้ศาสนิกชนละเว้นความชั่ว แนะนำ สั่งสอน เชิญชวนให้ปฏิบัติดี ช่วยให้ศาสนิกชนได้ยิน ได้ฟัง เรื่องที่ไม่ได้ยินได้ฟัง หรืออธิบายสิ่งที่ศาสนิกชนได้ยินได้ฟังมาแล้ว แต่ยังไม่แจ่มแจ้งให้เข้าใจแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น ส่วนนักบวชในศาสนาเทวนิยมอย่างศาสนาคริสต์นั้น จะทำหน้าที่ประกาศเทวโองการสอนธรรม และสวดมนต์ประจำวัน (เดือน คำดี, 2541) เนื้อหาในแบบเรียน คือ หลักธรรมหรือคำสอนทางศาสนา และผู้เรียน คือ ศาสนิกชนที่นับถือศาสนานั้นหรือผู้ที่นับถือต่างศาสนา เนื่องจากทั้งศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์เป็นศาสนาที่เปิดกว้างให้ผู้ที่นับถือศาสนาอื่นศึกษาหลักธรรมของศาสนาของตนเองได้ ไม่มีกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับว่าจะต้องเป็นผู้ที่นับถือพุทธหรือคริสต์เท่านั้นที่จะศึกษาหลักธรรมได้

1.1.2 **[ศาสนา คือ สิ่งปลูกสร้าง]** ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์นี้มี 3 ถ้อยคำ ซึ่งผู้ใช้ภาษาไทยเปรียบเทียบศาสนาพุทธและคริสต์ว่าเป็นสิ่งปลูกสร้าง เพื่อให้เข้าใจว่า ศาสนาพุทธและคริสต์เป็นเหมือนสิ่งที่ถูกทำให้มีขึ้นด้วยวิธีต่าง ๆ และต้องการดูแลรักษา ดังนั้นจึงปรากฏถ้อยคำอุปลักษณ์ ได้แก่ ผู้ก่อตั้ง... การก่อตั้ง... และ ทำนุบำรุง... ดังตัวอย่างต่อไปนี้ (5) เออิซะอิ Eisai เป็นผู้ก่อตั้งศาสนาพุทธนิกายเซ็นในประเทศญี่ปุ่น (6) การก่อตั้งศาสนาคริสต์นิกายอังกลีกัน หมายถึงนิกายโปรแตสแตนท์ในอังกฤษนั่นเอง (7) ชาวบ้านในหมู่บ้านชนบทภาคเหนือทำนุบำรุงศาสนาพุทธเป็นอย่างดี ซึ่งสามารถแสดงกระบวนการถ่ายโยงความหมายได้ ดังนี้

วงความหมายต้นทาง [สิ่งปลูกสร้าง]		วงความหมายปลายทาง [ศาสนา]
การก่อสร้าง	→	การก่อกำเนิดของศาสนา
ผู้ก่อสร้าง	→	ผู้นำของศาสนา
ที่ตั้ง	→	พื้นที่ที่มีคนนับถือศาสนานั้น ๆ
การทำนุบำรุง	→	การปฏิบัติศาสนกิจของศาสนิกชน

การถ่ายโยงความหมายแสดงให้เห็นว่า การก่อสร้างสิ่งปลูกสร้าง คือ การก่อกำเนิดของศาสนาที่ก่อตั้งขึ้นโดยผู้นำของศาสนานั้น ๆ ที่ตั้งของสิ่งปลูกสร้าง คือ พื้นที่ที่มีคนนับถือศาสนานั้น ๆ เช่น เมืองหรือ

ประเทศ ส่วนการทำนุบำรุงสิ่งปลูกสร้าง คือ การปฏิบัติศาสนกิจของศาสนิกชนที่ทำให้ศาสนาธำรงอยู่ต่อไปได้ เช่น ในศาสนาพุทธ พุทธศาสนิกชนควรศึกษาหลักธรรม ปฏิบัติหลักธรรม และเผยแผ่ธรรม ในศาสนาคริสต์ คริสต์ศาสนิกชนควรสวดภาวนาเพื่อให้เกิดความผูกพันกับพระเจ้า และเข้าร่วมพิธีกรรมเพื่อแสดงออกถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันของศาสนานิกชน (วรเดช อมรวรพิพัฒน์, 2560; ประทีป ฉัตรสุภางค์และวรยุทธ ศรีวรกุล, 2560)

1.1.3 **[ศาสนา คือ สถานที่ปิดล้อม]** ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์นี้มี 4 ถ้อยคำ ซึ่งผู้ใช้ภาษาไทยเปรียบเทียบศาสนาพุทธและคริสต์ว่าเป็นสถานที่ปิดล้อม เพื่อให้เข้าใจว่า ศาสนาพุทธและคริสต์เป็นเหมือนพื้นที่ปิดล้อม พื้นที่บรรจุ หรือภาชนะต่าง ๆ ที่มีขอบเขตชัดเจน ซึ่งสามารถบรรจุ รองรับ เก็บกัก เต็มเติม หรือบรรทุกสิ่งต่าง ๆ ได้ ดังนั้นจึงปรากฏถ้อยคำอุปลักษณ์ ได้แก่ นอก... เข้าไปใส่ใน... รักษาไว้ใน... และ เกิดใน...ดังตัวอย่างต่อไปนี้ (8) ดังนั้นจึงอาจมองได้ว่าเป็นความพยายามของคนชั้นกลางที่จะสร้างคุณค่าของตนเองนอกศาสนาพุทธ เพราะพุทธศาสนาไม่ค่อยจะปรับตัวเพื่อสนองตอบต่อความจำเป็นของพวกเขา (9) ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ตั้งคำถามว่า ควรหรือที่เราจะเอาวิธีการที่เร่งรัดและการลงทุนใหญ่โตของโลกเข้าไปใส่ในศาสนาพุทธ (10) ดังนั้นอารยธรรมโรมันจึงถูกรักษาไว้ในจักรวรรดิไบแซนไทน์และในศาสนาคริสต์ (11) พุทธศาสนานั้นไม่อาจจำเริญในสว่างแห่งศิลปศาสตร์วิชาต่าง ๆ ที่เกิดในคริสต์ศาสนา ซึ่งสามารถแสดงกระบวนการถ่ายโยงความหมายได้ ดังนี้

วงความหมายต้นทาง		**วงความหมายปลายทาง**
[สถานที่ปิดล้อม]		**[ศาสนา]**
ข้างในสถานที่ปิดล้อม	→	สิ่งที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ/คริสต์
ข้างนอกสถานที่ปิดล้อม	→	สิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ/คริสต์

การถ่ายโยงความหมายแสดงให้เห็นว่า ข้างในสถานที่ปิดล้อม คือ สิ่งหรือเรื่องราวที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ/คริสต์ ในขณะที่ข้างนอกสถานที่ปิดล้อม คือ สิ่งหรือเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ/คริสต์ ทั้งนี้ แม้ว่าทั้งศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์จะไม่มีกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับว่าจะต้องเป็นผู้ที่นับถือพุทธหรือคริสต์เท่านั้นที่จะสามารถศึกษาหลักธรรมได้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเปิดกว้างในการเข้าถึงศาสนาดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น แต่ทั้งสองศาสนาก็มีขอบเขต ซึ่งหมายถึงแนวความเชื่อพื้นฐานที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน กล่าวคือ ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่มีระบบความเชื่อที่อาศัยเหตุผลและความจริงเป็นสำคัญ ศาสนิกชนไม่มีความผูกพันกับพระเจ้า ส่วนศาสนาคริสต์เป็นศาสนาที่มีความเชื่อว่าพระเจ้าสร้างโลก บำรุงเลี้ยง รักษา และปกครองโลกอยู่ตลอดเวลา ศาสนิกชนมีความผูกพันกับพระเจ้า นอกจากนี้ทั้งสองศาสนายังมีองค์ประกอบของศาสนา ซึ่งได้แก่ ศาสดา คัมภีร์ศาสนา สาวก ศาสนสถาน ศาสนพิธี และความเชื่อและการปฏิบัติตามความเชื่อนั้นที่แตกต่างกันอีกด้วย (พุทธรักษ์ ปราบนอก, 2558)

1.2 **[ศาสนา คือ สิ่งมีชีวิต]** พบถ้อยคำอุปลักษณ์ทั้งหมด 16 ถ้อยคำ ซึ่งผู้ใช้ภาษาไทยเปรียบเทียบศาสนาพุทธและคริสต์ว่าเป็นสิ่งมีชีวิต คือศาสนาพุทธและคริสต์เป็นเหมือนสิ่งที่สามารถกำเนิดขึ้นได้ และดำรงอยู่ด้วยการหายใจ การรับประทานอาหาร สามารถเคลื่อนไหวได้ เจริญเติบโตได้ แสดงกิริยาอาการต่าง ๆ ได้ และสืบเผ่าพันธุ์ได้ ดังนั้นจึงปรากฏถ้อยคำอุปลักษณ์ ได้แก่ สืบอายุ... สืบทอด... สืบต่อ... ...กำเนิดจาก ...ถือกำเนิด เป็นผลให้เกิด... การเกิดของ... หลักคำสั่งสอนจาก... การสั่งสอนของ... คำสอนของ... ...สอน ได้รับอิทธิพลจาก... อิทธิพลของ... ...มีอิทธิพล(เหนือ) อำนาจของ... และในความคุ้มครองของ... ซึ่งมีความถี่ทั้งหมด 68 ครั้ง ทั้งนี้ ถ้อยคำอุปลักษณ์ดังกล่าวสามารถจำแนกได้เป็น 1 มโนทัศน์ คือ [ศาสนา คือ คน] ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 2 มโนทัศน์ย่อยที่สามารถแสดงกระบวนการถ่ายโยงความหมายได้ ได้แก่ [ศาสนา คือ ครู] และ [ศาสนา คือ ผู้มีอำนาจ]

1.2.1 **[ศาสนา คือ ครู]** ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์นี้มี 4 ถ้อยคำ ซึ่งผู้ใช้ภาษาไทยเปรียบเทียบศาสนาพุทธและคริสต์ว่าเป็นครู เพื่อให้เข้าใจว่า ศาสนาพุทธและคริสต์เป็นเหมือนผู้ที่สั่งสอนศิษย์ เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่ศิษย์ ดังนั้นจึงปรากฏถ้อยคำอุปลักษณ์ ได้แก่ หลักคำสั่งสอนจาก... การสั่งสอนของ ... คำสอนของ... และ...สอน ดังตัวอย่างต่อไปนี้ (12) การจินตนาการโดยชนชั้นอาศัยแนวคิดและหลักคำสั่งสอนจากพุทธศาสนาเป็นสำคัญ (13) งานประพันธ์ชิ้นนี้เสนอความคิดเห็นใหม่ที่ขัดแย้งกับความเชื่อเดิมที่ได้จากการสั่งสอนของคริสต์ศาสนา (14) เรื่องโลกเป็นดาวที่หมุนรอบดวงอาทิตย์เหมือนดาวอื่น ๆ ของโคเปอร์นิคัส นี้ไปตรงกับคำสอนของคริสต์ศาสนา (15) ศาสนาพุทธสอนว่าดื่มสุรานั้นไม่ดี แต่ไม่คิดว่ารัฐจะต้องออกกฎหมายห้ามคนดื่มสุรา ซึ่งสามารถแสดงกระบวนการถ่ายโยงความหมายได้ ดังนี้

วงความหมายต้นทาง		**วงความหมายปลายทาง**
[ครู]		**[ศาสนา]**
เนื้อหาในแบบเรียน	→	หลักธรรมทางศาสนา
ผู้เรียน	→	ศาสนิกชน

การถ่ายโยงความหมายแสดงให้เห็นว่า ศาสนา คือ ครู เนื้อหาในแบบเรียนที่ครูสอน คือ หลักธรรมทางศาสนา ซึ่งสอนให้แก่ผู้เรียน คือ ศาสนิกชน ทั้งนี้ อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [ศาสนา คือ ครู] นั้นสอดคล้องกับความหมายของคำว่า ศาสนา ที่มาจากคำว่า ศาสนำ ในภาษาสันสกฤต หรือคำว่า สาสนำ ในภาษาบาลี หมายถึง คำสั่งสอน ซึ่งสอนให้ศาสนิกชนละเว้นความชั่ว กระทำแต่ความดี เพื่อให้ได้พบกับสันติสุขในชีวิตทั้งในระดับธรรมดาสามัญและความสุขสงบนิรันดร ทั้งนี้ คำสอนของศาสนาอาจจะมีลักษณะเป็นสัจธรรมที่มีอยู่ในธรรมชาติ แล้วศาสดาเป็นผู้ค้นพบ หรืออาจจะเป็นโองการที่ศาสดารับมาจากพระเจ้าก็ได้ (พุทธรักษ์ ปราบนอก, 2558)

1.2.2 **[ศาสนา คือ ผู้มีอำนาจ]** ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์นี้มี 5 ถ้อยคำ ซึ่งผู้ใช้ภาษาไทยเปรียบเทียบศาสนาพุทธและคริสต์ว่าเป็นผู้มีอำนาจ เพื่อให้เข้าใจว่า ศาสนาพุทธและคริสต์เป็นเหมือนผู้ที่สามารถบังคับบัญชา ควบคุมดูแลและสั่งการผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นผู้ที่สามารถทำให้เกิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามที่ตนต้องการได้ และเป็นผู้ที่สามารถทำให้ผู้อื่นคล้อยตามหรือทำตามได้ ดังนั้นจึงปรากฏถ้อยคำอุปลักษณ์ ได้แก่ ได้รับอิทธิพลจาก... อิทธิพลของ... ...มีอิทธิพล(เหนือ) อำนาจของ... และในความคุ้มครองของ... ดังตัวอย่างต่อไปนี้ (16) คุณได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธในชีวิตประจำวันหรือไม่ (17) ระบบของไทยในอดีตนั้น ในทางหลักการหรือทางทฤษฎีแล้ว เป็นระบบที่รวมอำนาจมาไว้ในบุคคลเดียว แต่ด้วยอิทธิพลของศาสนาพุทธจึงไม่ปรากฏว่ามีการใช้อำนาจที่รุนแรงจนเกินไปนัก (18) คริสต์ศาสนามีอิทธิพลและอำนาจเหนือสถาบันต่าง ๆ ตลอดจนชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ทัศนคติและความนึกคิดของคนในสมัยกลาง (19) ระบบศักดินาในสมัยนั้นมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมเทียบเท่ากับอำนาจของศาสนาคริสต์ (20) ผู้ที่มีความรู้ต่างหลบหนีไปอยู่ในความคุ้มครองของศาสนาคริสต์ ซึ่งสามารถแสดงกระบวนการถ่ายโยงความหมายได้ ดังนี้

วงความหมายต้นทาง		**วงความหมายปลายทาง**
[ผู้มีอำนาจ]		**[ศาสนา]**
อำนาจและอิทธิพล	→	ความน่าศรัทธา เลื่อมใส
ผู้ได้รับอิทธิพล	→	ศาสนิกชน/สถาบันต่าง ๆ
ผลที่เกิดจากการใช้อำนาจ	→	สภาพหรือสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

การถ่ายโยงความหมายแสดงให้เห็นว่า อำนาจและอิทธิพล คือ ความน่าศรัทธา น่าเลื่อมใสของศาสนา ผู้รับอิทธิพล คือ ศาสนิกชน สถาบันต่าง ๆ รวมถึงวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ทัศนคติและความนึกคิดของศาสนิกชน ผลที่เกิดจากการใช้อำนาจ คือ สภาพหรือสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเพราะอำนาจหรืออิทธิพลทางศาสนา เช่น อิทธิพลของศาสนาพุทธที่มีคำสอนทางศาสนาเป็นภาษาบาลีและสันสกฤตทำให้เกิดการยืมคำในภาษาบาลี สันสกฤตมาใช้ในภาษาไทย โดยเป็นผลสืบเนื่องมาจากการสัมผัสภาษา ซึ่งคำยืมเหล่านี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางประการของลักษณะภาษาไทย ทั้งด้านเสียงอักขรวิธี คลังศัพท์ การสร้างคำ การสร้างประโยค รวมถึงสำนวนภาษาด้วย (สาโรจน์ บัวพันธุ์งาม, 2559) อิทธิพลทางศาสนาคริสต์ทำให้ระบบการศึกษาของประเทศไทยในรัชสมัยของพระนารายณ์มหาราชเปลี่ยนไป เพราะทำให้เกิดโรงเรียนสอนภาษาอังกฤษที่สอนโดยมิชชันนารีชาวตะวันตกขึ้น ซึ่งปรากฏตามจดหมายเหตุของพวกมิชชันนารีที่ได้มาตั้งโรงเรียนสอนเพื่อเผยแผ่ศาสนาคริสต์และสอนให้คนทั่วไปรู้หนังสือ จากนั้นบาทหลวงก็ได้ตั้งโรงเรียนขึ้นเรียกว่า โรงเรียนสามเณร ซึ่งตั้งขึ้นเพื่อสั่งสอนชาวพื้นเมืองที่ประสงค์จะเข้ารีต แต่นอกจากสอนศาสนาแล้ว ก็ได้สอนหนังสือและวิชาอื่น ๆ ด้วย ปรากฏว่าสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ทรงส่งเด็กจำนวนมากมาเรียนในโรงเรียนของพวกบาทหลวง เพื่อให้รู้ถึงขนบธรรมเนียมของชาวตะวันตก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2507) เป็นต้น

2. มโนทัศน์ที่แตกต่างกันของศาสนาพุทธและคริสต์

จากที่กล่าวไปแล้วข้างต้นว่า ศาสนาพุทธมีอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ที่แตกต่างจากศาสนาคริสต์ กล่าวคือ มโนทัศน์ [ศาสนา คือ สิ่งมีชีวิต] ในศาสนาพุทธนั้น สามารถแบ่งเป็นมโนทัศน์ย่อยได้ 2 มโนทัศน์ย่อย ได้แก่ มโนทัศน์ย่อยที่ 1 [ศาสนาพุทธ คือ คน] ซึ่งสามารถแบ่งเป็นมโนทัศน์ย่อยลงไปได้อีกเป็น [ศาสนาพุทธ คือ ผู้ช่วยเหลือ] และ มโนทัศน์ย่อยที่ 2 [ศาสนาพุทธ คือ พืช] ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 **[ศาสนาพุทธ คือ ผู้ช่วยเหลือ]** ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์นี้มี 3 ถ้อยคำ ซึ่งผู้ใช้ภาษาไทยเปรียบเทียบศาสนาพุทธว่าเป็นผู้ช่วยเหลือ เพื่อให้เข้าใจว่า ศาสนาพุทธเป็นเหมือนผู้ที่สงเคราะห์ให้ผู้อื่นพ้นความลำบาก ดังนั้นจึงปรากฏถ้อยคำอุปลักษณ์ ได้แก่ ...ช่วยเหลือ ...มีบทบาทคลี่คลายปัญหา และ...เป็นทางออกหรือช่วยแก้ปัญหา ตัวอย่างต่อไปนี้ (21) การไหว้พระธาตุหรือพระพุทธรูปเพื่อขอให้ฝนตกจึงเป็นการส่งสารซ้ำ ๆ จากบรรพชนไทย เพื่อให้เห็นว่าพุทธศาสนาสามารถช่วยเหลือคนไทยแก้ปัญหาในเรื่องน้ำได้ (22) พุทธศาสนาจึงได้เข้ามามีบทบาทคลี่คลายปัญหาในเรื่องน้ำ (23) พุทธศาสนาแบบชาวบ้านมีบทบาทในการเป็นทางออกหรือช่วยแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตหรือเอื้อต่อวิถีชีวิต ซึ่งสามารถแสดงกระบวนการถ่ายโยงความหมายได้ ดังนี้

วงความหมายต้นทาง		**วงความหมายปลายทาง**
[ผู้ช่วยเหลือ]		**[ศาสนาพุทธ]**
ให้ความช่วยเหลือ	→	ให้ทางแก้ปัญหา
ปัญหา	→	อุปสรรคในชีวิต
ผู้ประสบปัญหา	→	พุทธศาสนิกชน

การถ่ายโยงความหมายแสดงให้เห็นว่า การให้ความช่วยเหลือ คือ การให้ทางแก้ปัญหาของศาสนาพุทธ ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ อุปสรรคในชีวิตของพุทธศาสนิกชน และผู้ประสบปัญหา คือ พุทธศาสนิกชน ในทางพุทธศาสนาอุปสรรคในชีวิตย่อมทำให้เกิดทุกข์ ซึ่งวิธีที่สามารถใช้ดับทุกข์ได้คือ อริยสัจ 4 โดยมีองค์ประกอบดังนี้ 1) การเข้าใจความทุกข์ (ทุกข์) 2) การรู้สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ (สมุทัย) 3) การดับตัณหา (นิโรธ) และ 4) การปฏิบัติที่ทำให้พ้นจากความทุกข์ (มรรค) (อนันตชัย ขันโพธิ์น้อย, 2560) ทั้งนี้วิธีการจำกัดความทุกข์ตามหลักพุทธศาสนาข้างต้นสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Eakapont & Wongpinunwatana (2014) ที่ศึกษาเรื่องอุปลักษณ์ความทุกข์ในภาษาไทย ที่พบว่า หลักธรรมคำสอนในศาสนาพุทธเน้นความสำคัญของการหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง โดยมีสติหรือการทำจิตใจให้สงบเป็นเครื่องช่วย เมื่อมนุษย์มีสติหรือมีความตระหนักรู้ถึงสาเหตุแห่งปัจจัยต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดทุกข์ มนุษย์ก็จะเกิดปัญญาที่จะทำให้ตนเองพ้นจากความ

ทุกข์และพบกับความสุขได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ศาสนาพุทธสอนให้ผู้ที่เป็นทุกข์หรือประสบปัญหาได้รู้จักการแก้ไขปัญหานั้นด้วยตนเอง คือใช้หลักตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ดังนั้น อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [ศาสนาพุทธ คือ ผู้ช่วยเหลือ] จึงไม่ใช่การขอความช่วยเหลือจากศาสนาโดยการอ้อนวอน สวดมนต์ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่หมายถึงการพึ่งพาหลักธรรมของศาสนาเพื่อนำพาตนเองให้ผ่านพ้นทุกข์ได้

2.2 **[ศาสนาพุทธ คือ พืช]** ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์นี้มี 3 ถ้อยคำ ซึ่งผู้ใช้ภาษาไทยเปรียบเทียบศาสนาพุทธว่าเป็นพืช เพื่อให้เข้าใจว่า ศาสนาพุทธเป็นเหมือนต้นไม้ที่สามารถเจริญเติบโตแผ่กิ่งก้านใบเพื่อปกคลุมให้เกิดร่มเงาแก่สิ่งที่อยู่ใต้ร่มเงานั้นได้พึ่งพาอาศัย แต่อย่างไรตามก็ยังต้องการการดูแลให้เจริญงอกงามด้วย ดังนั้นจึงปรากฏถ้อยคำอุปลักษณ์ ได้แก่ บำรุง...ให้เจริญงอกงาม ภายใต้ร่มเงาของ... และ ที่พึ่งร่มเย็น

ตัวอย่าง (24) เพื่อจะได้บำรุงพุทธศาสนาให้เจริญงอกงาม (25) ด้านความหลากหลายทางเชื้อชาติ ภาษาและวัฒนธรรมนั้น ในภาคกลาง เหนือและใต้บางส่วน การนับถือศาสนาพุทธร่วมกันย่อมเป็นปัจจัยสำคัญในแง่ของการมีจุดร่วมทางวัฒนธรรมหลัก แต่ควรระลึกว่าความหลากหลายดังกล่าวก็ยังคงดำรงอยู่ภายใต้ร่มเงาของพุทธศาสนา (26) ควรหรือที่เราจะเอาวิธีการที่เร่งรัดและการลงทุนใหญ่โตของโลกเข้าไปใส่ในศาสนาพุทธ เพราะจะทำให้ร้อนและไม่เป็นที่พึ่งร่มเย็นสำหรับคนทั่วไปที่มีแต่ความร้อนซึ่งสามารถแสดงกระบวนการถ่ายโยงความหมายได้ ดังนี้

วงความหมายต้นทาง		**วงความหมายปลายทาง**
[พืช]		**[ศาสนาพุทธ]**
การบำรุงให้เจริญงอกงาม		การปฏิบัติศาสนกิจของศาสนิกชน
ใต้ร่มเงา	→	การนับถือศาสนาพุทธ
ผู้ที่อยู่ใต้ร่มเงา	→	พุทธศาสนิกชน

การถ่ายโยงความหมายแสดงให้เห็นว่า การบำรุงต้นไม้ให้เจริญงอกงาม คือ การปฏิบัติศาสนกิจของพุทธศาสนิกชน เช่น หนึ่งในการปฏิบัติศาสนกิจของพุทธศาสนิกชน คือการทำบุญ บริจาคเงินให้แก่วัดซึ่งเป็นสถานที่ที่พุทธศาสนิกชนไปรวมตัวกันเพื่อปฏิบัติศาสนกิจ เพื่อให้วัดนำเงินไปบูรณะซ่อมแซมสถานที่ เป็นค่าใช้จ่ายสาธารณูปโภค ส่วนการอยู่ภายใต้ร่มเงาของต้นไม้ คือ การนับถือศาสนาพุทธ ผู้ที่อยู่ใต้ร่มเงาของต้นไม้ คือ พุทธศาสนิกชน กล่าวคือ การที่ศาสนิกชนเข้านับถือศาสนาหนึ่ง ๆ ส่วนหนึ่งเพราะต้องการที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้ เหมือนกับร่มเงาของต้นไม้ที่ให้คนได้พักอาศัยได้คลายร้อนก่อนที่จะเดินทางต่อไป

สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของศาสนาพุทธและคริสต์มีทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของศาสนาพุทธและคริสต์

ศาสนาพุทธ			ร้อยละ	ศาสนาคริสต์			ร้อยละ
สิ่งที่ไม่มีชีวิต	แบบเรียน		14.04	สิ่งที่ไม่มีชีวิต	แบบเรียน		15
	สิ่งปลูกสร้าง		7.02		สิ่งปลูกสร้าง		7.5
	สถานที่ปิดล้อม		3.51		สถานที่ปิดล้อม		5
สิ่งมีชีวิต	คน	ครู	43.86	สิ่งมีชีวิต	คน	ครู	15
		ผู้มีอำนาจ	12.28			ผู้มีอำนาจ	57.5
		ผู้ช่วยเหลือ	7.02				
	พืช		12.28				
รวม			100	รวม			100

1. มโนทัศน์ที่เหมือนกันของศาสนาพุทธและคริสต์

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่า อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ที่เหมือนกันของศาสนาพุทธและคริสต์ ได้แก่ [ศาสนา คือ สิ่งที่ไม่มีชีวิต] ซึ่งแบ่งออกเป็น [ศาสนา คือ แบบเรียน] [ศาสนา คือ สิ่งปลูกสร้าง] และ [ศาสนา คือ สถานที่ปิดล้อม] นั้น มีร้อยละของความถี่ไม่แตกต่างกันมากนัก กล่าวคือ มโนทัศน์ [ศาสนา คือ แบบเรียน] ศาสนาพุทธพบร้อยละ 14.04 ส่วนศาสนาคริสต์พบร้อยละ 15 ในมโนทัศน์ [ศาสนา คือ สิ่งปลูกสร้าง] ศาสนาพุทธพบร้อยละ 7.02 ส่วนศาสนาคริสต์พบร้อยละ 7.5 และในมโนทัศน์ [ศาสนา คือ สถานที่ปิดล้อม] ศาสนาพุทธพบร้อยละ 3.51 ส่วนศาสนาคริสต์พบร้อยละ 5 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ที่มีร่วมกันของทั้งศาสนาพุทธและคริสต์

อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาไทยที่นำทั้งศาสนาพุทธและคริสต์มาเปรียบเทียบกับสิ่งที่เป็นรูปธรรมและไม่มีชีวิต กล่าวคือ ผู้ใช้ภาษาไทยมองว่า ศาสนาพุทธและคริสต์เป็นเหมือนสิ่งที่สามารถดำรงอยู่โดยไม่หายใจ ไม่รับประทานอาหาร ไม่สามารถเคลื่อนไหวได้ ไม่เจริญเติบโต และไม่สามารถสืบเผ่าพันธุ์ได้ โดยมองว่า ศาสนาพุทธและคริสต์เป็นเหมือนสิ่งที่มนุษย์ต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจทั้งในเชิงปฏิบัติและทักษะมากที่สุด รองลงมาคือศาสนาพุทธและคริสต์เป็นเหมือนสิ่งที่ถูกทำให้มีขึ้นด้วยวิธีต่าง ๆ และต้องการดูแลรักษา และสุดท้ายมองว่า ศาสนาพุทธและคริสต์เป็นเหมือนพื้นที่ปิดล้อม พื้นที่บรรจุ หรือภาชนะต่าง ๆ ที่มีขอบเขตชัดเจน ซึ่งสามารถบรรจุ รองรับ เก็บกัก เต็มเติม หรือบรรทุกสิ่งต่าง ๆ ได้

ส่วนในอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [ศาสนา คือ สิ่งมีชีวิต] ที่สามารถแบ่งออกเป็นมโนทัศน์ย่อย 1 มโนทัศน์ คือ [ศาสนา คือ คน] ซึ่งสามารถแบ่งเป็นมโนทัศน์ย่อยลงไปได้อีกเป็น [ศาสนา คือ ครู] และ

[ศาสนา คือ ผู้มีอำนาจ] นั้น พบว่า มโนทัศน์ [ศาสนา คือ ครู] ศาสนาพุทธพบร้อยละ 43.86 ในขณะที่ศาสนาคริสต์พบเพียงร้อยละ 15 ส่วนมโนทัศน์ [ศาสนา คือ ผู้มีอำนาจ] พบว่า ศาสนาพุทธพบเพียงร้อยละ 12.28 ในขณะที่ศาสนาคริสต์พบร้อยละ 57.5 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความถี่ในการใช้อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ที่แตกต่างกันของทั้งศาสนาพุทธและคริสต์ ทั้งนี้ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความต่างกันของศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ ดังนี้

มโนทัศน์ [ศาสนาพุทธ คือ ครู] สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ใช้ภาษาไทยมีมุมมองว่า ศาสนาพุทธเป็นเหมือนผู้ที่สั่งสอนศิษย์ เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่ศิษย์ มากกว่าศาสนาคริสต์ กล่าวคือ ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่เน้นการสอนให้พุทธศาสนิกชนศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยใช้หลักพระสัทธรรม 3 ประการ ได้แก่ ปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ ดังนี้ ปริยัติ คือ การศึกษาหลักธรรม ให้รู้และเข้าใจหลักธรรรมอย่างถูกต้อง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง ปฏิบัติ คือ การนำเอาหลักธรรมมาใช้ในชีวิต เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายคือการพ้นทุกข์ และปฏิเวธ คือ ผลของการปฏิบัติตามหลักธรรมที่ทำให้เกิดความสุข สงบ ประสบความสำเร็จในชีวิต และนำไปสู่ความเป็นผู้พ้นจากความทุกข์โดยสิ้นเชิง คือการนิพพาน (ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2555) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของปิยภรณ์ อบแพทย์ (2542) ที่ศึกษาเรื่อง อุปลักษณ์เกี่ยวกับชีวิตในหนังสือธรรมะที่กล่าวว่า พุทธศาสนาสอนให้พุทธศาสนิกชนเข้าใจธรรมะหรือหลักคำสอนซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต เพราะว่าทุกชีวิตต้องเจอปัญหาหรืออุปสรรค จึงจำเป็นต้องใช้ธรรมะเป็นแนวทางหรือวิถีในการดำเนินชีวิตต่อไป

ในขณะที่มโนทัศน์ [ศาสนาคริสต์ คือ ผู้อำนาจ] สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ใช้ภาษาไทยมีมุมมองว่าศาสนาคริสต์เป็นเหมือนผู้ที่สามารถบังคับบัญชา ควบคุมดูแลและสั่งการผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นผู้ที่สามารถทำให้เกิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามที่ตนต้องการได้ และเป็นผู้ที่สามารถทำให้ผู้อื่นคล้อยตามหรือทำตามได้ มากกว่าศาสนาพุทธ กล่าวคือ ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาที่มีอำนาจเหนือสถาบันต่าง ๆ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์จากข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์จะพบว่า ส่วนใหญ่จะกล่าวถึงศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาธอลิกที่เจริญรุ่งเรืองมากขึ้นในตอนต้นของสมัยกลาง ทำให้ศาสนจักรก็มีอำนาจเหนืออาณาจักรต่าง ๆ ในยุโรป ส่งผลให้สันตะปาปาในฐานะประมุขสูงสุดของสถาบันศาสนาซึ่งเป็นรองแค่พระผู้เป็นเจ้าเท่านั้น มีอำนาจเหนือจักรพรรดิผู้ที่เป็นประมุขของสถาบันทางโลกในเรื่องเกี่ยวกับศาสนกิจ ทั้งนี้ ศาสนาคริสต์ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเมืองทั้งในระบบกษัตริย์ ระบบฟิวดัล และระบบศาลด้วย กล่าวคือ ศาสนจักรอ้างอำนาจเหนือกษัตริย์และขุนนางในฐานะผู้สถาปนากษัตริย์ ศาสนจักรมีบทบาทในการยุติสงครามการแย่งที่ดินระหว่างเจ้านายที่ดินต่าง ๆ และศาสนจักรจัดระบบการพิจารณาศาล จึงอ้างสิทธิที่จะพิจารณาคดีทั้งคดีทางศาสนาและทางโลก เป็นต้น (สโรช สันตะพันธุ์, 2548)

ทั้งนี้ นอกจากศาสนาคริสต์เป็นศาสนาที่มีอิทธิพลเหนือสถาบันต่าง ๆ ในยุโรปแล้ว ศาสนาคริสต์ยังมีอิทธิพลต่อสังคมไทยด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ตั้งแต่ที่ศาสนาคริสต์เข้ามาสู่สังคมไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอน

ปลาย มิชชันนารีชาวยุโรปซึ่งเป็นผู้มีความรู้ทั้งทางการแพทย์ การพิมพ์ การศึกษา สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม วิศวกรรม ได้เข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก ซึ่งแม้จะถูกปิดกั้นในช่วงแรก แต่เมื่อมีความจำเป็นทางการทูต การเมือง และความต้องการที่จะพัฒนาบ้านเมืองของไทย มิชชันนารีเหล่านี้จึงได้รับการยอมรับและมีบทบาทในสังคมไทยมากขึ้น ส่งผลให้สังคมไทยมีความเจริญในด้านต่าง ๆ มากขึ้นด้วย (คทาวุธ โลกาพัฒนา, 2542; พนมกร คำวัง, 2560)

2. มโนทัศน์ที่แตกต่างกันของศาสนาพุทธและคริสต์

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ศาสนาพุทธมีในอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ที่แตกต่างจากศาสนาคริสต์ 2 มโนทัศน์ย่อย ได้แก่ มโนทัศน์ย่อยที่ 1 [ศาสนาพุทธ คือ คน] ซึ่งสามารถแบ่งเป็นมโนทัศน์ย่อยลงไปได้อีก เป็น [ศาสนาพุทธ คือ ผู้ช่วยเหลือ] ที่พบร้อยละ 7.02 และมโนทัศน์ย่อยที่ 2 [ศาสนาพุทธ คือ พืช] ที่พบร้อยละ 12.28 ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความต่างกันของศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ ดังนี้

มโนทัศน์ [ศาสนาพุทธ คือ ผู้ช่วยเหลือ] สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ใช้ภาษาไทยมีมุมมองต่อศาสนาพุทธว่าเป็นเหมือนผู้ที่สงเคราะห์ให้ผู้อื่นพ้นความลำบาก ซึ่ง เมื่อวิเคราะห์จากข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์จะพบว่า พุทธศาสนิกชนพึ่งพาความช่วยเหลือจากพุทธศาสนาใน 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 พึ่งพาความศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาพุทธเพราะได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์ กล่าวคือ ศาสนาพุทธในประเทศไทยนั้น ผาสุก อินทราวุธ (2547) กล่าวว่าเป็นนิกายเถรวาทแบบดัดแปลงหรือแบบกลาย คือมีคติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ซึ่งเป็นศาสนาพหุเทวนิยมผสมอยู่ด้วย ทั้งนี้ สอดคล้องกับอมรา พงศาพิชญ์ (2519) สุรพศ ทวีศักดิ์ (2561) และยอด เนตรสุวรรณ (2564) ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ของศาสนาพราหมณ์และพุทธว่า ศาสนาพราหมณ์เกิดขึ้นในอินเดียก่อนสมัยพุทธกาล ซึ่งมีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าต่าง ๆ (พหุเทวนิยม) โดยมีหลักปรัชญาสำคัญ ได้แก่ การเวียนว่ายตายเกิด วรรณะ และกฎแห่งกรรม

ต่อมาเมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้และเริ่มสอนพุทธปรัชญาให้แก่ชาวอินเดีย พระองค์ก็ยังคงความเชื่อของพราหมณ์ไว้ด้วย ได้แก่ การเวียนว่ายตายเกิดและกฎแห่งกรรม เนื่องจากเหตุผล 2 ประการ ดังนี้ ประการที่ 1 พระพุทธเจ้าเคยนับถือศาสนาพราหมณ์มาก่อน เมื่อครั้งออกผนวชก็ออกไปพร้อมกับพื้นฐานความรู้และปรัชญาของศาสนาพราหมณ์ ฉะนั้น พระองค์จึงไม่ได้ปฏิเสธปรัชญาของพราหมณ์ และประการที่ 2 ชาวอินเดียในสมัยนั้นนับถือศาสนาพราหมณ์ การที่พระพุทธเจ้าจะทำให้ชาวอินเดียยอมรับคำสอนของพระองค์นั้น จำเป็นที่ต้องสอนให้สอดคล้องกับความเชื่อเดิมที่มีอยู่ก่อนแล้ว ฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงไม่ได้ปฏิเสธปรัชญาเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดและกฎแห่งกรรม

นอกจากนี้ อมรา พงศาพิชญ์ (2519) และ สุรพศ ทวีศักดิ์ (2561) ได้กล่าวถึงพุทธศาสนาในสังคมไทยว่า สังคมไทยถือว่า พุทธศาสนาเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แต่ก็ยังคงระบบความเชื่อที่รวมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ากับความเชื่อในศาสนาพราหมณ์และความเชื่อในไสยศาสตร์ (วิชาทางอัน

เนื่องด้วยเวทมนตร์คาถา) ด้วย สอดคล้องกับผลการวิจัยของนันทนา วงษ์ไทย (2555) ที่ศึกษาเรื่องอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับความตายในภาษาไทย ที่พบว่า แม้ว่าพุทธศาสนาจะเป็นศาสนาหลักของประเทศไทย แต่คนไทยยังมีความเชื่อส่วนหนึ่งเป็นแบบลัทธิวิญญาณนิยมหรือนับถือผี ซึ่งเป็นความเชื่อตั้งแต่สมัยโบราณก่อนที่จะรับพุทธศาสนาเข้ามา กล่าวคือ คนไทยส่วนใหญ่เชื่อว่า เมื่อตายไปแล้ว วิญญาณจะยังคงอยู่เพื่อเวียนว่ายตายเกิดอย่างไม่สิ้นสุด ซึ่งความเชื่อเรื่องวิญญาณอมตะที่สามารถดำรงอยู่ได้หลังความตายนี้เป็นความเชื่อในศาสนาพราหมณ์

นอกเหนือจากการพึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้ว การพึ่งพาการช่วยเหลือจากศาสนาพุทธในรูปแบบที่ 2 คือพึ่งพาหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งตรงกับพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า “อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ” หมายถึง ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน กล่าวคือ หากเกิดปัญหาขึ้นกับชีวิตของผู้ใดแล้ว ผู้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง โดยพึ่งพาหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ (2555) ที่ศึกษาเรื่องกิเลส: การศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ในภาษาไทย พบว่า กิเลสเป็นสิ่งที่มนุษย์จะต้องตระหนักรู้และหลีกเลี่ยง มนุษย์ที่อยากจะหลุดพ้นจากกิเลสต้องตระหนักรู้ถึงกิเลสของตนเองอยู่เสมอ เพื่อที่จะหาทางป้องกันและหลีกเลี่ยงจากกิเลสเหล่านั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า เมื่อมนุษย์เป็นผู้ก่อกิเลส มนุษย์ก็จะต้องเป็นผู้กำจัดกิเลสนั้นด้วยตนเอง โดยมีธรรมะเป็นเครื่องมือสำคัญ และในงานวิจัยของเอกพล ดวงศรี (2561) ที่ศึกษาเรื่องกรรม: อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ที่สะท้อนความเชื่อในสังคมไทย ได้กล่าวถึงเป้าหมายในชีวิตมนุษย์ว่า คือการหลุดพ้นจากบ่วงกรรมและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ด้วยการทำทุกวิถีทางที่จะทำให้ตนเองหลุดพ้นจากบ่วงกรรม ดังนั้น ความหมายของการเป็นผู้ช่วยเหลือของศาสนาพุทธในรูปแบบนี้จึงไม่ได้เป็นการพึ่งพาความช่วยเหลือจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่น่าเลื่อมใส ศรัทธา หรือเป็นแบบที่พุทธศาสนิกชนสามารถกราบไหว้ ขอพรได้ แต่หมายถึงการพึ่งพาหลักธรรมของศาสนา เพื่อนำพาตนเองให้ผ่านพ้นปัญหาหรืออุปสรรคไปได้

ส่วนมโนทัศน์ [ศาสนาพุทธ คือ พืช] สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ใช้ภาษาไทยมีมุมมองต่อศาสนาพุทธว่าเป็นเหมือนต้นไม้ที่สามารถเจริญเติบโต แผ่กิ่งก้านใบเพื่อปกคลุมให้เกิดร่มเงาแก่สิ่งที่อยู่ใต้ร่มเงานั้นได้พึ่งพาอาศัย แต่อย่างไรตามก็ยังต้องการการดูแลให้เจริญงอกงามด้วย เพราะต้นไม้อาจจะตายได้ หากไม่ได้รับการดูแล บำรุง เอาใจใส่ ซึ่งผู้วิจัยพบถ้อยคำอุปลักษณ์ที่แสดงให้เห็นว่า ศาสนาคือพืช เช่น บำรุงให้เจริญงอกงาม ทั้งนี้ แสดงให้เห็นว่า ศาสนาเป็นสิ่งที่เปราะบาง ต้องการการดูแล ทะนุถนอม ซึ่งสอดคล้องกับถ้อยคำอุปลักษณ์ที่พบในศาสนาพุทธเท่านั้น ได้แก่ ต้องมีการสืบทอด สืบต่อ หรือสืบอายุ ที่สามารถสะท้อนให้เห็นว่าศาสนาต้องได้รับการเอาใจใส่ ต้องการให้มีอยู่ คงอยู่ต่อไป หากไม่ได้รับการดูแลก็อาจจะตายหรือสูญไปได้

ทั้งนี้ สาเหตุที่ศาสนาพุทธพบถ้อยคำอุปลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอด แต่ไม่พบในศาสนาคริสต์นั้นอาจเป็นเพราะศาสนาคริสต์ยังคงมีพระเจ้าอยู่เสมอและตลอดไป กล่าวคือ พระองค์ทรงเป็นนิรันดร์ ดังในข้อพระคัมภีร์สดุดีบทที่ 90 ข้อที่ 2 ที่ว่า “ก่อนที่ภูเขาทั้งหลายเกิดขึ้นมา ก่อนที่พระองค์ทรงให้กำเนิดแผ่นดินโลกและพิภพ <u>พระองค์ทรงเป็นพระเจ้าตั้งแต่นิรันดร์กาลถึงนิรันดร์กาล</u>” และในอิสยาห์บทที่ 40 ข้อที่ 28

ที่กล่าวว่า “ท่านรู้แล้วไม่ใช่หรือ? ท่านเคยได้ยินไม่ใช่หรือ? พระยาห์เวห์ทรงเป็นพระเจ้าเนืองนิตย์ เป็นผู้สร้างที่สุดปลายแผ่นดินโลก พระองค์ไม่ทรงอ่อนเปลี้ยหรือเหน็ดเหนื่อย” ดังนั้น หากพระเจ้ายังคงอยู่เป็นนิตย์ ศาสนาคริสต์จะคงอยู่เป็นนิรันดร์ด้วย

ส่วนในศาสนาพุทธนั้นมีพระรัตนตรัยอันได้แก่ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นองค์ประกอบสำคัญ ทั้งนี้ มีเพียงพระธรรมของพระพุทธเจ้าเท่านั้นที่ยังคงอยู่ โดยมีพระสงฆ์ผู้ที่มีคุณค่าของสังฆคุณ 9 ประการ ได้แก่ เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติสมควร เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมามาถวาย เป็นผู้ควรแก่การต้อนรับ เป็นผู้ควรแก่การรับของที่เขาทำบุญอุทิศแก่ผู้ล่วงลับ เป็นผู้ควรแก่การกราบไหว้ และเป็นผู้ที่ช่วยให้บุญที่เขาทำนั้นแผ่ขยายกว้างขวาง ทำหน้าที่สืบทอดคำสอนของพระพุทธเจ้าให้คงอยู่ ไม่สูญไป แต่หากพระสงฆ์ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระธรรมของพระพุทธเจ้าไม่สามารถสืบทอดคำสอนของพระพุทธเจ้าได้ ก็จะทำให้พุทธศาสนาเสื่อมลงและไม่มีผู้นับถือศรัทธาในที่สุด

นอกจากนี้ยังพบประเด็นที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งว่า จากผลการวิจัยที่พบว่า อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของศาสนาพุทธนั้นมีมากกว่าศาสนาคริสต์ อาจจะมีสาเหตุมากจากที่คนไทยนับถือศาสนาพุทธมากถึงร้อยละ 93.5 ของประชากรในประเทศไทย ซึ่งมากกว่าศาสนาคริสต์ที่มีผู้นับถือเพียงร้อยละ 1.1 ของประชากรในประเทศไทย (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) ทำให้พบถ้อยคำอุปลักษณ์ของศาสนาพุทธมากกว่า อีกทั้งคนไทยที่นับถือศาสนาคริสต์เองก็มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับศาสนาพุทธด้วย แม้ว่าจะนับถือศาสนาคริสต์มาตั้งแต่กำเนิด เนื่องจากระบบการศึกษาของประเทศไทยมีสัดส่วนของการจัดเรียนการสอนเกี่ยวกับศาสนาพุทธมากกว่าศาสนาอื่น เหตุเพราะประชากรส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชนดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ทำให้คนไทยส่วนใหญ่ทั้งที่นับถือศาสนาพุทธและนับถือศาสนาอื่นได้รู้จักและคุ้นเคยกับศาสนาพุทธมากกว่าศาสนาอื่น ๆ นอกเหนือไปจากศาสนาที่ตนเองนับถือ

ดังนั้น จากผลการวิจัยที่พบว่า อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของศาสนาพุทธมีมากกว่าศาสนาคริสต์นั้น ไม่ได้สะท้อนให้เห็นคุณค่าหรือความนิยมของศาสนาว่ามากน้อยกว่ากันอย่างไร แต่สะท้อนถึงระบบความคิด การรับรู้ ประสบการณ์ และความเข้าใจต่อศาสนานั้น ๆ มากกว่า เพราะผู้ใช้ภาษาจะเปรียบสิ่งที่ไม่เคยมีประสบการณ์กับสิ่งที่คุ้นเคยหรือมีประสบการณ์มาก่อน เพื่อให้สามารถเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ อย่างที่ Lakoff and Johnson (1980) ได้กล่าวไว้ว่า มนุษย์ใช้ภาษาในเชิงเปรียบเทียบอยู่ตลอดเวลา อุปลักษณ์เป็นการทำความเข้าใจและเรียนรู้สิ่งหนึ่งที่มีความเป็นนามธรรมผ่านอีกสิ่งหนึ่งที่มีความเป็นรูปธรรมมากกว่า เป็นการเปรียบเทียบที่ผู้ใช้ภาษาจะเปรียบสิ่งที่เป็นนามธรรมเข้ากับสิ่งที่เป็นรูปธรรม เปรียบสิ่งที่อยู่ไกลตัวกับสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวมากกว่า

ข้อเสนอแนะ

ผลของการวิจัยนี้พบว่า คำว่า “เลื่อมใส” และ “ศรัทธา” ที่มีความหมายว่า 'มีความเชื่อถือ มีจิตยินดี เห็นชอบด้วย' ซึ่งมีความหมายที่ลึกซึ้งกว่าคำว่า “นับถือ” และ “ยอมรับ” นั้น จะเกิดร่วมกับคำว่าศาสนาพุทธเท่านั้น ซึ่งสามารถทำให้เห็นภาพสะท้อนที่ผู้ใช้ภาษาไทยมีต่อศาสนาพุทธได้ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบอีกว่า กลุ่มคำว่า “...ถือกำเนิด” “เป็นผลให้เกิด...” และ “การเกิดของ...” จะเกิดร่วมกับคำว่า ศาสนาคริสต์เท่านั้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นจุดกำเนิด จุดตั้งต้นของศาสนาคริสต์ที่พระเจ้าเป็นผู้ทรงสร้าง ไม่ได้เกิดจากการผสมรวมหรือประยุกต์จากศาสนาหรือความเชื่ออื่น ทั้งนี้ จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรศึกษาคำที่เกิดร่วมกับคำว่า “ศาสนา” ด้วย เพื่อให้เห็นภาพสะท้อนเกี่ยวกับศาสนาจากผู้ใช้ภาษา นอกเหนือจากการศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2507). ***ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435-2507***. พระนคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). ***หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน***. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

คทาวุธ โลกาพัฒนา. (2542). ***50 ปี โรงพยาบาลกรุงเทพคริสเตียน 1949-1999***. กรุงเทพฯ: โรงพยาบาลกรุงเทพคริสเตียน.

เดือน คำดี. (2541). ***ศาสนศาสตร์***. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาปรัชญาและศาสนา.

พระมหาธิติ อนุภทฺโท (พิมพ์เสน). (2553). ***การศึกษาวิเคราะห์อุปลักษณ์ในหนังสือพระปฐมสมโพธิตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน*** (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นันทนา วงษ์ไทย. (2555). อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับความตายในภาษาไทย. ***วารสารภาษาและวัฒนธรรม***, 31(1), 43–64.

ประทีป ฉัตรสุภางค์, และวรยุทธ ศรีวรกุล. (2560). ศาสนาคริสต์. ใน พิเชฏฐ์ กาลามเกษตร (บ.ก.), ***วิถีชีวิต 5 ศาสนิกในประเทศไทย***. (น.131-174). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2555). ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ: หนึ่งกระบวนการสามองค์ประกอบของการศึกษาพุทธวิชชา. ***วารสารพุทธศาสน์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย***, 19(1), 3–7.

ปาลิตา ผลประดับเพ็ชร์. (2559). อุปลักษณ์เชิงรูปธรรม (Ontological Metaphor) ในภาษาไทย. ***รมยสาร***, 14(1), 65-73.

ปิยภรณ์ อบแพทย์. (2542). ***อุปลักษณ์เกี่ยวกับชีวิตในหนังสือธรรมะ.*** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ผาสุก อินทราวุธ. (2547). ดาวดึงส์: สวรรค์ของศาสนาพราหมณ์หรือศาสนาพุทธ?. ***ดำรงวิชาการ***, 3(5), 96-110.

พนมกร คำวัง. (2560). ปรัชญาประเพณีของศาสนาคริสต์ที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย. ***วารสารพุทธมัคค์***, 2(1), 15-21.

พุทธรักษ์ ปราบนอก. (2558). ศาสนาโลก. ***วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์***, 32(3), 49-69.

ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2560). ***คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ 3 (Thai National Corpus II).*** สืบค้น 20 มิถุนายน 2564, จาก http://www.arts.chula.ac.th/~ling/TNCII/corp.php

ยมลภัทร ภัทรคุปต์. (2553). ***อุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะ*** (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ยอด เนตรสุวรรณ. (2564). ***ร่วมราก ร่วมนครา สานศรัทธา "อาเซียน" พราหมณ์-ฮินดู พุทธ***. สืบค้น 24 มิถุนายน 2565, จาก http://article.culture.go.th/index.php/template-features/243-2021-03-24-09-30-49

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). ***พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554***. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.

วรเดช อมรวรพิพัฒน์. (2560). พระพุทธศาสนา. ใน พิเชฏฐ์ กาลามเกษตร (บ.ก.), ***วิถีชีวิต 5 ศาสนิกในประเทศไทย***. (น. 19-64). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ. (2555). กิเลส: การศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ในภาษาไทย. ***วารสารมนุษยศาสตร์***, 19(2), 24-41.

ศิระวัสฐ์ กาวิละนันท์. (2562). นิสัย: การศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ในคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ ตามแนวอรรถศาสตร์ปริชานและวัจนปฏิบัติศาสตร์. ***วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร***, 41(1), 23-42.

สโรช สันตะพันธุ์. (2548). ***บทบาทของคริสตศาสนจักรโรมันคาธอลิกในระบบการเมืองยุโรปยุคกลาง***. สืบค้น 23 มิถุนายน 2565, จาก http://public-law.net/publaw/view.aspx?id=767

สาโรจน์ บัวพันธุ์งาม. (2559). อิทธิพลของคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตต่อภาษาไทย. ***วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์***, 35(1), 105-124.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). ***สำรวจสภาวะทางสังคม วัฒนธรรม และสุขภาพจิต พ.ศ. 2561***. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2541). ***ประวัติศาสตร์ศาสนา***. กรุงเทพฯ: อักษรพิทยา.

สุรพศ ทวีศักดิ์. (2561). ***พุทธ พราหมณ์ ผีไทยๆ คือ 'ความหลากหลาย' จริงหรือ?***. สืบค้น 24 มิถุนายน 2565, จาก https://thestandard.co/thai-religion/

แสง จันทร์งาม. (2542). ***ศาสนศาสตร์***. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

อนันตชัย ขันโพธิ์น้อย. (2560). ความทุกข์ในอริยสัจ 4. ***วารสารพุทธจิตวิทยา***, 2(2), 45-58.

อมรา พงศาพิชญ์. (2519). พุทธศาสนาชาวบ้าน. ***วารสารสังคมศาสตร์***, 13(3), 27-44.

เอกพล ดวงศรี. (2561). กรรม : อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ที่สะท้อนความเชื่อในสังคมไทย. ***วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา***, 10(1), 86-102.

Claudi, U., & Heine, B. (1986). On the Metaphorical Base of Grammar. ***Studies in Language***, 10 (2), 297-335.

Eakapont, T. & Wongpinunwatana, W. (2014). Metaphors on Suffering in Thai Language. In ***Proceedings of the 15th Graduate Research Conferences*** (pp. 2330-2339). Khonkaen: Khonkaen University.

Evan, V. & Green, M. (2006). ***Cognitive Linguistics: An Introduction***. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Kövecses, Z. (2010). ***Metaphor: A Practical Introduction***. (2nd ed.) Oxford: Oxford University Press.

Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). ***Metaphors We Live By***. Chicago: The University of Chicago Press.

Lakoff, G., & Turner, M. (1989). ***More than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor.*** Chicago: The University of Chicago Press.

Ungerer, F., & Schmid, H. J. (1996). ***An Introduction to Cognitive Linguistics***. New York: Longman.